

بررسی مشکلات شخصی، تحصیلی و اجتماعی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن و رابطه آن با جنس مخالف، پیشرفت تحصیلی و...

نسترن شریفی

عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن

چکیده

این پژوهش به منظور بررسی مشکلات دانشجویان آزاد اسلامی رودهن در زمینه‌های مختلف انجام گرفت. نمونه مورد مطالعه شامل ۵۲۸ نفر از دانشجویان رشته‌های مختلف دوره کارشناسی بود که به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای از جامعه دانشجویان واحد رودهن انتخاب شدند. ابزار سنجش متغیرهای مورد مطالعه، برگردان فارسی چکالیست مونی بود که مشکلات دانشجویان را در ۱۰ حوزه مشکلات با ۱۱۰ ماده اندازه‌گیری می‌کند. ضریب اعتبار و پایایی این چکالیست در مجموع برابر ۰/۹۲ است. پس از جمع‌آوری داده‌ها با اجرای چکالیست در مورد گروه نمونه و تجزیه و تحلیل آنها نتایج زیر به دست آمد. مشکلات گزارش شده دانشجویان برحسب درجه و سطح مشکل به ترتیب عبارتند از:

- ۱- مشکلات مربوط به تفریح و گذراندن اوقات فراغت ۲- مشکلات دینی و اخلاقی
- ۳- مشکلات تحصیلی ۴- مشکلات مربوط به اشتغال و شغل آینده ۵- مشکلات خانوادگی ۶- مشکلات عاطفی - روانی ۷- مشکلات ازدواج و رابطه با جنس مخالف
- ۸- مشکل سلامت جسمانی ۹- مشکل مالی و اقتصادی ۱۰- مشکل روابط اجتماعی.

مشکلات دختران در زمینه سلامت جسمانی، عاطفی - روانی و روابط اجتماعی به گونه معناداری بالاتر از پسران بود. در سایر حوزه‌ها بین درجه مشکلات دو گروه تفاوت معنادار مشاهده نشد. همچنین مشکلات مربوط به سلامت جسمانی، تفریح و گذراندن اوقات فراغت، مشکلات عاطفی - روانی، مسایل دینی - اخلاقی، مشکلات در سازگاری تحصیلی و مشکلات مربوط به ازدواج و رابطه با جنس مخالف بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان تأثیر منفی برجای می‌گذارد.

واژه‌های کلیدی: مشکلات، دانشجو، جوانان، پیشرفت تحصیلی، سازگاری تحصیلی

مقدمه

نوجوانان و جوانان به عنوان بزرگ‌ترین سرمایه‌های کشور، گردانندگان چرخ‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و آینده‌سازان جامعه به‌شمار می‌روند که باید امکانات لازم برای رشد و شکوفایی استعدادها و خلاقیت‌های بالقوه آنان تا حداکثر ممکن فراهم شود. با وجود رشد و توسعه کمی و کیفی امکانات آموزشی، بهداشت و شرایط محیط زیست، وضعیت اقتصادی و اجتماعی، و گسترش خدمات پیشگیری و درمان و مراکز مشاوره تحصیلی، شغلی و روانی، دستیابی نوجوانان و جوانان به حداکثر رشد و بالندگی و کسب مهارت‌های لازم برای سازگاری با دنیای متحول امروزی با برخی مشکلات همراه است.

از نظر تعلیم و تربیت، دوره نوجوانی و جوانی دوران مهمی از عمر است که نوجوان و جوان باید مهارت‌های اساسی را برای ورود به دوره سازنده بزرگسالی در دبیرستان و دانشگاه به دست آورند. جیمز کلمن^(۱) (به نقل از لفرانکوئیس^(۲)، ۱۹۹۰) این دوره را از ۱۴ تا ۲۴ سالگی می‌داند و چنین استدلال می‌کند که ۱۴ سالگی سنی است که در این سن نمی‌توان فرد را بزرگسال شمرد و ۲۴ سالگی نیز سنی است که نمی‌توان او را در زمره کودکان قرار داد. هوینگ هرست^(۳) (۱۹۷۲) تکالیف رشدی^(۴) این دو دوره را به شرح زیر خلاصه کرده است (لفرانکوئیس، ۱۹۹۰).

1. James Coleman

2. Lefrancois

3. Havinghurst

4. developmental tasks

تکالیف رشدی	دوره
<ul style="list-style-type: none"> ● رشد مهارت‌های مفهومی و حل مسئله ● دستیابی به روابط پخته با همسالان از هر دو جنس ● رشد نظام اخلاقی برای هدایت رفتار ● تلاش در جهت رفتارهای اجتماعی مسؤولانه ● پذیرش تغییرات بدنی و استفاده مؤثر از بدن ● آماده شدن برای سغل ● رسیدن به استقلال هیجانی از والدین ● آماده شدن برای ازدواج و زندگی زناشویی	نوجوانی (۲۰-۱۴)
<ul style="list-style-type: none"> ● آغاز بزرگسالی (۲۴-۲۰) ● انتخاب همسر ● آموختن راه و روش زندگی شادمانه با همسر ● شروع به زندگی خانوادگی و قبول نقش والدینی ● فرزندپروری ● شروع به کار و اشتغال ● پذیرش مسؤولیت‌های شهروندی ● ایجاد شبکه ارتباط اجتماعی	

براساس نظریه جیمز کلمن، انتقال موفقیت‌آمیز از کودکی به بزرگسالی، مستلزم کسب مهارت و رسیدن به دو دسته از هدف‌های رشدی است: نخستین هدف‌ها، به توانایی‌ها و قابلیت‌های خود شخص و دومین هدف‌ها به ارتباط شخص با دیگران معطوف است. او هدف‌های نخست را «خویشتن-مدار»^(۱) و هدف‌های دست دوم را «دیگر-مدار»^(۲) می‌نامد. این مهارت‌ها در جدول زیر خلاصه شده‌اند (لفرانکوویس، ۱۹۹۰).

مهارت‌های خویشتن-مدار

- مهارت‌های شغلی و کاری برای رسیدن به استقلال مالی.
- مهارت‌های مدیریت خود برای تصمیم‌گیری بخردانه از میان انواع انتخاب‌های گسترده.
- مهارت‌های مصرفی یعنی یادگیری چگونگی استفاده درست از فرهنگ و کالا.
- مهارت در انجام کارهای اجتماعی هدفمند مانند انجام تعهدات و خدمت به جامعه در حوزه‌های مختلف.

1. self-oriented

2. other-oriented

مهارت‌های دیگر - مدار

- مهارت‌های تعامل اجتماعی یعنی ایجاد ارتباط مطلوب در موقعیت‌های مختلف با افراد متفاوت
- مهارت‌های مرتبط با مدیریت دیگران یعنی قبول مسئولیت در امور افرادی که وابسته‌اند.

● مهارت‌های همکاری یعنی اشتغال در فعالیت‌های مشترک با دیگران.

یکی از معروف‌ترین نظریه‌ها درباره رشد شخصیت، نظریه اریکسون است که همه عمر آدمی را شامل می‌شود. او برای رشد شخصیت هشت دوره را پیشنهاد کرده است که از نظر وی همه این دوره‌ها از اهمیت یکسان برخوردارند. این هشت دوره به شرح زیر خلاصه شده‌اند:

- ۱- نوزادی (اعتماد - در برابر عدم اعتماد) ۲- آغاز کودکی (خودمختاری - در برابر شرم و تردید) ۳- دوره پیش‌دبستانی (ابتکار - در برابر احساس گناه) ۴- دوره مدرسه‌ای (موفقیت - در برابر احساس حقارت) ۵- نوجوانی (هویت - در برابر ابهام یا سردرگمی در نقش) ۶- جوانی (صمیمیت - در برابر کناره‌گیری) ۷- بزرگسالی (مولد بودن - در برابر رکود) ۸- پیری (یکپارچگی خود - در برابر ناامیدی).

مهم‌ترین موضوع در نظریه اریکسون هویت خود و رشد آن است. هویت خود عبارت از درک و تجربه هشیارانه خود واقعی براساس تغییرات مهم اجتماعی است. درک هویت خود با تغییر محیط اجتماعی دستخوش تغییر می‌شود. به نظر اریکسون شکل‌گیری و حفظ احساس نیرومند هویت خود در مراحل رشد امری اساسی است. به اعتقاد وی اختلاف در هویت‌یابی، تعیین‌کننده اصلی نابهنجاری‌ها و مشکلات رفتاری است (کارور^(۱) و شیپیر^(۲)، ۱۹۹۲).

دومین موضوع مهم در نظریه اریکسون شایستگی و کفایت شخصی است. او در هر مرحله به چیرگی خصایص رشدی مانند (خودمختاری، ابتکار، موفقیت، هویت خود و...) تأکید می‌ورزد. اگر شخص در هر مرحله بر بحران چیره شود احساس شایستگی و کفایت می‌کند وگرنه دچار احساس حقارت می‌شود. شخص در هر یک از مراحل زندگی، بحران یا تعارض را تجربه می‌کند. به نظر وی این بحران یک نقطه عطف است.

1. Carver

2. Scheier

یعنی دوره‌ای که امکان رشد بسیار بالا است. اما شخص آسیب‌پذیر است. هریک از این بحران‌ها یک دوره طولانی دارد که از یک تا چندین سال به درازا می‌انجامد. به نظر وی تعارض تلاش فرد است برای رسیدن به مرحله بالاتر رشد در برابر شکست در رسیدن به این هدف (کارور و شییر، ۱۹۹۲).

دو مرحله مهم مراحل رشد اریکسون که با پژوهش حاضر ارتباط تنگاتنگ دارد دوره نوجوان و جوانی است. در دوره نوجوانی (۱۹-۱۲ سالگی)، گسیختن از گذشته به معنای آن است که شخص باید درباره خود و زندگی خود در ارتباط با دنیای بزرگسالی بیندیشد. او باید جای خود را در میان بزرگسالان پیدا کند، و این امر مستلزم تصمیم‌گیری درباره نقشی است که با هویت وی هماهنگی دارد و لازمه آن خویشتن‌شناسی است. در این دوره تصمیم‌گیری دشوارترین فرایندهاست، زیرا الگوهای پاسخ دادن به موقعیت‌ها که برای نوجوان آشناست و به آن عادت دارد، دیگر مورد تأیید بزرگسالان نیست. از سوی دیگر، الگوهای جدید پاسخ‌دهی به موقعیت‌ها را هنوز نیاموخته است (نوابی‌نژاد، ۱۳۷۴).

بنابراین، بحران این مرحله از رشد، احساس هویت خود در برابر سردرگمی در نقش است. مفهوم هویت خود یعنی احساس یکپارچگی من و پاسخ به این پرسش که «من کیستم؟». اصطلاح سردرگمی در نقش به این معناست که خود ویژگی‌های چندگانه دارد که گاهی با یکدیگر هماهنگ نیستند. هر اندازه ناهمخوانی بیشتر باشد، هویت‌یابی دشوارتر و سردرگمی نقش بیشتر می‌شود. در این‌گونه موارد نوجوان احساس می‌کند نقشی را که برعهده دارد بخشی از هویت واقعی او نیست. سردرگمی در نقش موجب می‌شود که شخص به رفتارهای ناسازگارانه دست بزند. او گاهی نیز برای جبران این سردرگمی با قهرمانان و با گروه‌های شناخته‌شده جامعه همانندسازی افراطی می‌کند و گاهی نیز ممکن است به گروه‌های بزهکار بپیوندد.

مرحله بعدی رشد در نظریه اریکسون دوره جوانی است (حدود ۲۹-۲۰ سالگی) که دوره‌گرایش به صمیمیت در برابر کناره‌گیری یا انزواست. صمیمیت یعنی رابطه گرم و دوستانه با فردی دیگر و احساس تعهد نسبت به وی، صمیمیت واقعی مستلزم آن است که شخص یک رابطه باز و توأم با احترام و محبت با طرف مقابل برقرار کند و جنبه‌های کاملاً شخصی خصایص شخصیتی خود را با وی در میان بگذارد. صمیمیت زمانی

حاصل می‌شود که شخص از هویت خود نیرومند برخوردار باشد. اگر جوان نمی‌داند کیست و به هویت‌یابی خود نرسیده است نمی‌تواند با دیگران رابطه صمیمانه برقرار کند و لذا راه انزوا و کناره‌گیری در پیش می‌گیرد. شخص منزوی و کناره‌گیر از آن می‌ترسد که با نزدیک شدن به دیگران ناهماهنگی هویت خود وی آشکار شود و لذا احساس تهدید می‌کند. برقراری روابط اجتماعی با دیگران و ارتباط متقابل با آنها اساس سازگاری رفتاری و سلامت روانی افراد است.

رشد شخصیت و پرورش استعدادها و توانایی‌های نوجوانان و جوانان مستلزم ایجاد شرایط محیطی و آموزشی مناسب در خانه، مدرسه، دانشگاه و جامعه است. با ایجاد شرایط و امکانات مناسب محیطی و فراهم کردن حمایت‌های اجتماعی برای جوانان خصایص شخصیتی آنان که در زیر فهرست شده است رشد می‌یابد:

۱- ارزش‌های مثبت: دلسوزی، صداقت، احساس مسؤولیت، یکپارچگی، خویش‌داری، اعتقاد به برابری و عدالت اجتماعی، پذیرش نظام ارزش‌های جامعه، و رعایت معیارهای اخلاقی.

۲- مهارت‌های اجتماعی: برنامه‌ریزی، تصمیم‌گیری، مهارت‌های ارتباطی، توانایی حل تعارض‌ها، شهروند خوب بودن.

۳- تعهد نسبت به یادگیری: لذت بردن از خواندن، علاقه به مدرسه و دانشگاه، انگیزه یادگیری، جستجوی اطلاعات، تجزیه و تحلیل اطلاعات و استنباط از آنها.

برعکس، چنانچه شرایط محیطی نامناسب باشد، دچار فشار روانی می‌شود. فشار روانی نه تنها نوجوان را از رشد طبیعی بازمی‌دارد، بلکه شماری از مشکلات جسمانی، روانی و اجتماعی را دامن می‌زند که از آن جمله می‌توان به از خودبیگانگی، بزهکاری، پرخاشگری، افسردگی، اعتیاد، ترس، اضطراب، مشکلات تحصیلی، مشکلات خانوادگی، مشکلات شغلی و مشکلات در روابط با جنس مخالف اشاره کرد (اکبری، ۱۳۸۱).

استرس یک پاسخ فیزیولوژیکی و روانی به انتظارات، چالش‌ها، تهدیدها و یا شرایط نامطلوب است که سبب می‌شود نیروی فرد برای مقابله با فشار بسیج شود (دوکس^(۱)، رایتزمن^(۲) ۱۹۸۸).

1. Deaux

2. Wrightsman

منابع استرس‌های محیطی وقتی که شدید و کنترل‌ناپذیر باشند، رفتار شخص را دچار اختلال می‌کنند. فشار محیطی بر رفتار فردی و اجتماعی تأثیر مهمی بر جای می‌گذارد، زیرا برانگیختگی حاصل از این فشار، واکنش مشخص نسبت به محرک‌های بیرونی و سایر افراد را تشدید می‌کند. با وجود این، میزان استرسی که بر اثر عوامل محیطی ایجاد می‌شود به قضاوت ذهنی شخص درباره میزان تهدید استرس بستگی دارد (دوکس، رایتزمن، ۱۹۸۸).

در زندگی اجتماعی امروز تجربه استرس امری اجتناب‌ناپذیر است. انسان در سرتاسر زندگی خود و مراحل مختلف رشد با مشکلات فراوان روبه‌رو است که به استرس می‌انجامد. سلیه^(۱) از نخستین پژوهشگرانی است که رابطه بین استرس و اختلال‌های روانی را مطرح کرد و استرس‌های محیطی را از جمله عوامل ایجادکننده اختلال‌های روانی دانست (نیکخو، ۱۳۷۸). در سال‌های اخیر پژوهشگران دیگر نیز نشان داده‌اند که رویارویی پیوسته با دگرگونی‌ها و رخداد‌های خوشایند و ناخوشایند زندگی ممکن است به آشفتگی روانی - زیستی و ابتلا به انواع بیماری‌ها و یا مشکلات رفتاری بینجامد (نیکخو، ۱۳۷۸).

از سوی دیگر، وضعیت مطلوب فیزیکی محیط کار و زندگی بر عملکرد بهتر فرد تأثیر می‌گذارد چنانکه برخی پژوهشها نشان داده‌اند که بین عملکرد تحصیلی دانشجویان با ویژگی‌های معماری و شرایط مناسب و زیبایی کلاس‌های درس و محیط آموزشی همبستگی قوی وجود دارد. در کلاس‌ها و محیط‌های آموزشی مناسب و مطلوب علاوه بر پیشرفت تحصیلی، میزان تعامل و همکاری گروهی دانشجویان به گونه چشمگیری افزایش یافته است (سیرز^(۲)، پیلا^(۳)، تایلور^(۴)، ۱۹۹۱).

ضرورت توجه به مسایل نوجوانان و جوانان به ویژه در کشورهای دارای جمعیت جوان، که کشور ما از آن جمله است، بیشتر مصداق پیدا می‌کند. چنانکه براساس سرشماری سال ۱۳۷۵ بیش از ۶۵ درصد جمعیت کشور زیر ۲۴ سال و ۴۲ درصد جمعیت زیر ۱۵ سال بوده است. مرکز آمار ایران رشد جمعیت را در سال ۱۳۷۷ برابر ۱/۹ درصد گزارش کرده است (صافی، ۱۳۷۸).

1. Selye

2. Sears

3. Peplau

4. Taylor

جوانی و ضریب افزایش بالای جمعیت از یک سو و محدودیت امکانات و شرایط مناسب از سوی دیگر نوجوانان و جوانان را به مشکلات فراوان مواجه می‌سازد. چنانکه امروزه مشکلات رفتاری و روانی کودکان، نوجوانان و جوانان با سرعت و آهنگ بیشتری افزایش می‌یابد (شامبیاتی، ۱۳۸۰).

پژوهش انجام شده در دفتر مشاوره و تحقیق وزارت آموزش و پرورش، مشکلات کودکان و نوجوانان را در حوزه‌های جسمانی، تحصیلی، روانی، رفتاری، اخلاقی و خانوادگی آشکار ساخته است.

در این پژوهش، مشکلات خانوادگی در بالاترین سطح و مشکلات روانی در مرتبه دوم گزارش شده و مشکلات دانش‌آموزان شهری به گونه معناداری بیش از دانش‌آموزان روستایی بوده است (فرقانی، ۱۳۷۴). نتایج پژوهش دیگر نشان داده است که ۹۷ درصد دانشجویان ۱۹-۲۵ ساله اظهار داشته‌اند که با نوعی مشکل مواجهند. مشکلات ابراز شده به‌طور عمده به روابط خانوادگی، روابط به‌جنس مخالف، مشکلات شغلی و مشکلات تحصیلی مربوط بوده‌اند (احدی و محسنی، ۱۳۷۰).

پژوهش انجام شده توسط دفتر تربیت معلم وزارت آموزش و پرورش (۱۳۷۲) نشان داده است که دانشجو - معلمان، مشکلاتی را در زمینه افسردگی، ترس از شکست، نگرانی درباره وضع اقتصادی، ترس از سخن گفتن در حضور جمع، بی‌علاقگی به مطالعه، دوری از خانواده، و نارضایتی از روابط اولیای مراکز تربیت معلم گزارش داده‌اند. (شمسیان، ۱۳۶۸). در مورد مسائل رفاهی دانشجویان شهرستان ساکن خوابگاه‌های دانشگاه تهران، علامه طباطبایی و دکتر بهشتی نتایج زیر را گزارش کرده است: احساس دل‌تنگی به خاطر دوری از خانواده، عدم احساس صمیمیت با هم‌اتاقی، درگیری و نزاع بین دانشجویان، احساس تنهایی، فقدان روابط صمیمانه با همکلاسان و نداشتن مشاوران راهنمایی.

شهیم و باغبان (۱۳۷۳) با اجرای چک‌لیست مشکلات در مورد گروه نمونه بزرگی از دانش‌آموزان دبیرستان‌های تهران، مشکلات را در ۸ طبقه شامل روابط اجتماعی اقتصادی، آینده شغلی و تحصیلی، مشکلات تحصیلی، روابط عاطفی، ازدواج و مسائل جنسی، روابط خانوادگی، سلامت و اوقات فراغت مورد مطالعه قرار دادند. براساس گزارش این تحقیق، مشکلات شغلی، تحصیلی و روابط عاطفی بیشترین فراوانی را داشته است.

گزارش نتایج حاصل از مطالعه انجام شده توسط مولوی و میرحکاک (۱۳۸۲) در مورد مسائل دانشجویان کارشناسی دانشگاه اصفهان حاکی از آن است که: (۱) بین سلامت عمومی و میزان واکنش‌های استرس همبستگی منفی و معنادار ($P < 0/01$)، ($r = 0/68$) وجود دارد. (۲) همبستگی بین مشکلات دانشجویان و واکنش‌های استرس منفی و معنادار است ($P < 0/01$ و $r = -0/63$). (۳) سرانجام بین مشکلات دانشجویان و عملکرد تحصیلی آنان نیز همبستگی منفی و معنادار گزارش شده است ($P < 0/05$) و ($r = -0/17$). براساس پژوهش انجام شده در مورد مشکلات جوانان توسط دفتر مطالعات تحقیقات سازمان ملی جوانان، نظرسنجی از ۱۶۰۰۰ جوان در استان‌های مختلف کشور نشان داده است که بیشترین نگرانی جوانان به ترتیب به مسائل زیر مربوط است: اشتغال و آینده شغلی، مسائل مالی و اقتصادی، کنکور و تحصیل در دانشگاه، روابط خانوادگی، و ازدواج.^{۸۸}

پژوهش امنیایی (۱۳۸۱) در مورد رابطه رفتار بهنجار نوجوانان ۱۵-۱۸ ساله با وضعیت اخلاقی خانواده نشان داده است که بین رفتار بهنجار اجتماعی نوجوانان و وضعیت اخلاقی خانواده رابطه مثبت وجود دارد. در این گزارش وضعیت اخلاقی مادر در مقایسه با پدر نقش مهم‌تری را بر رفتار بهنجار نوجوانان داشته است. همچنین سازگاری رفتاری دانش‌آموزان مراکز پیش‌دبستانی بهتر از دانش‌آموزان دبیرستان گزارش شده است. بنابراین، باتوجه به آنچه که در مورد مبانی نظری رشد و مسائل نوجوانی و جوانی گفته شد و با در نظر گرفتن جمعیت کثیر دانشجویان، ضرورت پرداختن به مسائل و مشکلات شخصی، خانوادگی، تحصیلی، و اجتماعی حاکم بر زندگی تحصیلی و شناخت نیازهای اساسی آنان آشکار می‌شود. از آنجا که شناخت مسائل و مشکلات دانشجویان اولین و مهم‌ترین گام برای کمک به حل مشکل است، بنابراین جمع‌آوری اطلاعات و تجزیه و تحلیل انواع مشکلات دانشجویان اقدامی اساسی به‌شمار می‌رود. شناخت مشکلات و مسائل دانشجویان سبب می‌شود که سیاستگذاران دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی برای ارتقای کیفی پرورش و رشد استعدادها و قابلیت‌های این آینده‌سازان جامعه با دید آگاهانه برنامه‌ریزی کنند. بنابراین، در تحقیق حاضر کوشش

به عمل آمده است تا مسائل و مشکلات دانشجویان در ابعاد مختلف شناسایی و عوامل مرتبط با هر دسته از مشکلات مورد بررسی قرار گیرد.

روش پژوهش

این پژوهش از نوع پیمایشی است، زیرا اظهار نظر دانشجویان در مورد مسائل و مشکلات شان با اجرای چک لیست جمع آوری و مورد تجزیه قرار گرفته است. جامعه آماری مورد مطالعه، دانشجویان دختر و پسر دوره کارشناسی دانشگاه آزاد اسلامی رودهن است که در سال تحصیلی ۸۳-۱۳۸۲ در رشته‌های مختلف این دانشگاه به تحصیل اشتغال داشته‌اند. یک نمونه ۶۰۰ نفری به روش تصادفی طبقه‌ای از بین دانشجویان رشته‌های مختلف انتخاب و از آنان خواسته شد که چک لیست مشکلات را تکمیل کنند. پس از بررسی چک لیست‌ها و حذف موارد ناقص ۵۲۸ چک لیست مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. از این نمونه ۱۷۵ نفر پسر و ۳۵۳ نفر دختر بودند.

ابزار تحقیق

برای جمع آوری اطلاعات از فرم ترجمه شده چک لیست مشکلات مونی^(۱) استفاده شد. این چک لیست مشکلات دانشجویان را در حوزه‌های زیر مورد سنجش قرار می‌دهد:

سلامت جسمی، وضعیت مالی، تفریح و اوقات فراغت، روابط اجتماعی، مسائل شخصی - روانی، ازدواج و امور جنسی، مسائل خانوادگی، مسائل اخلاقی و دینی، مشکلات تحصیلی، مشکلات شغلی و سازگاری با محیط تحصیلی. برای آماده کردن چک لیست مونی اقدامات زیر صورت گرفت:

- پرسش‌ها به فارسی ترجمه شد و مورد ویرایش قرار گرفت. در ضمن ماده‌هایی که با اهداف پژوهش و یا شرایط فرهنگی جامعه ایران هماهنگی نداشت حذف شدند.
- فهرست تدوین شده در مورد یک گروه نمونه ۳۰ نفری از دانشجویان اجرا شد و از آنان خواسته شد تا مواردی را که به نظرشان مبهم است مشخص کنند و

1. Mooney Problem Check list (M.P.C.)

براساس نظرات آنان اصلاحات لازم صورت گرفت. فرم نهایی چک لیست شامل ۱۱۰ ماده در ۱۰ حوزه مشکل تدوین شد.

● فرم اصلاح شده در مورد یک گروه نمونه ۱۰۰ نفری از دانشجویان اجرا و پس از نمره گذاری برای هریک از ۱۰ حوزه مشکل و برای کل چک لیست ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شد.

ضرایب آلفای محاسبه شده برای هریک از ۱۰ حوزه مشکلات بین ۰/۵۳ تا ۰/۷۱ به دست آمد. ضریب آلفا برای کل چک لیست ۰/۹۲ بود که نشان دهنده پایایی و همسانی درونی چک لیست است. از نظر روایی می توان به روایی محتوایی چک لیست که براساس قضاوت تعدادی از اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن مورد تأیید قرار گرفت استناد کرد.

یافته های پژوهش

در جدول شماره ۱ فراوانی و درصد فراوانی هریک از مشکلات براساس ماده های چک لیست که شامل ۱۱۰ ماده است و همچنین فراوانی و درصد فراوانی هریک از ده حوزه در زیر ماده ها ارائه شده است. داده های جدول نشان می دهد که درصد دانشجویانی که در حوزه های دهگانه مورد مطالعه مشکل داشته اند به گونه چشمگیری قابل توجه است، به طوری که بین ۱۰/۸ تا ۱۹/۱ درصد دانشجویان و به طور متوسط حدود ۱۵ درصد آنان در یکی از حوزه های مورد مطالعه مشکل دارند.

جدول ۱- فراوانی و درصد مشکلات دانشجویان در حوزه های مختلف

حوزه یا طبقه مشکلات	نوع مشکل	فراوانی	درصد فراوانی	حوزه یا طبقه مشکلات	نوع مشکل	فراوانی	درصد فراوانی
مسائل مربوط به سلامت جسمی	احساس حسنگی	۹۳	۱۷/۶	مشکلات روانی	کمرویی در روابط اجتماعی	۳۳	۶/۳
	ورزش نکردن	۸۰	۱۹/۳		ندش دوست صمیمی	۲۹	۵/۵
	کم خوابی	۵۳	۱۰/۲		احساس تنهایی شدید	۳۰	۵/۷
	سردرد	۵۴	۱۰/۲		مجادله با دیگران	۵۳	۹/۸
	کاهش وزن	۸۶	۱۶/۳		صحت با اهدام نه عمل بدون فکر	۷۰	۱۳/۳
	کاهش اشتها	۴۴	۸/۳		نشانی نمرار وجود در جمع	۹۱	۱۷/۳
	حساسیت مانند آسم	۳۳	۶/۳		محدودیت زندگی اجتماعی	۹۳	۱۷/۸
	مشکل تکلم	۳۹	۹/۳		موسط مجموع فراوانی درصدی	-	۱۰۸
	منفولیب جسمی	۲۸	۵/۳				
	مشکل شنوایی	۶۶	۱۲/۵				
اضافه وزن	-	۱۱/۶					

درصد فراوانی مشکلات	فراوانی	نوع مشکل	حوزه یا طبقه مشکلات	درصد فراوانی	فراوانی	نوع مشکل	حوزه یا طبقه مشکلات
۹/۱	۴۸	نداشتن هدف مشخص در دانشگاه	مشکلات	۱۱/۴	۶۰	نداشتن وقت برای تفریح	مشکلات
۹/۸	۵۲	مخالفت خانواده با شغل		۱۸/۸	۹۹	عدم استفاده از اوقات فراغت	
۱۱/۰	۵۸	انتخابی دانشجو		۲۸/۸	۱۵۲	عدم شرکت در تفریح‌های گروهی	
۱۵/۳	۸۱	دشواری یافتن شغل مورد علاقه		۲۰/۸	۱۱۰	تعطیلات هفتگی کامل کننده	
۳۳/۵	۱۳۳	نگرانی درباره آماده شدن برای شغل آینده		۱۷/۱	۶۴	وقت کم برای نمایشی تلویزیون و گوش دادن به موسیقی	
۶/۴	۳۳	نیاز به اطلاعات شغلی		۱۳/۴	۷۱	نداشتن وقت برای پرداختن به خود	
۱۷/۸	۹۳	عدم آگاهی از اسناد شغلی خود		۱۳/۶	۷۲	نداشتن مهارت در ورزش	
۲۵/۴	۱۳۳	نگرانی در مورد یافتن شغل مورد نظر		۱۱/۹	۶۳	نداشتن فرصت برای لذت بردن از طبیعت	
۱۴/۴	۷۶	ترس از بیکاری بعد از دانشگاه		۳۰۹	۲۱۶	نداشتن امکانات تفریحی در دانشگاه	
۷۶/۱	۱۴۸	نداشتن تجربه کافی برای انتخاب شغل		۱۹/۱	-	موسوم مجموع فراوانی درصدی	
۱۵/۹	-	نگرانی درباره اثربخشی تحصیلات دانشگاهی در شغل آینده	۱۴/۸	۷۸	دریافت پول کم از خانواده	مشکلات اقتصادی	
۱۵/۹	-	موسوم مجموع فراوانی درصدی	۱۱/۹	۶۴	مشکل مالی برای اردوهای		
۱۵	۷۹	عصبی بودن	۱۰/۶	۵۶	مشکل تأمین مخارج تحصیل		
۱۷/۹	۶۸	به آسانی دل سرد شدن	۴/۵	۲۲	کمبود پول برای حفظ سلامت		
۲۱/۴	۱۱۳	آرزوی به دنیا نیامدن	۶/۶	۳۵	تندبه نامناسب		
۱۰/۴	۵۵	عدم خوشحالی	۱۱/۷	۶۳	نداشتن اتاق اختصاصی		
۱۷/۹	۶۸	داشتن خاطره‌های بد کودکی	۱۲/۳	۶۵	نداشتن پول برای تفریح		
۲۱/۰	۱۱۱	کودکانه عمل کردن	۱۵/۹	۸۴	ترس از آینده از نظر مالی		
۱۴/۴	۷۶	احساس درک نشدن از سوی دیگران	۱۵/۵	۸۳	نگران وضع مالی خانواده		
۷/۴	۳۹	نداشتن کسی برای درد دل کردن	۴/۵	۳۳	نداشتن جای مناسب برای زندگی		
۱۱/۲	۵۹	تجنب تأثیر دیگران قرار گرفتن	۱۰/۸	-	موسوم مجموع فراوانی درصدی		
۸/۱	۴۳	حریص‌نار کردن احساسات دیگران	۱۶/۳	۸۶	نبودن جای مناسب در دانشگاه برای درس خواندن	مشکلات تحصیلی	
۱۴/۲	۷۵	بی‌دقتی و بی‌توجهی	۸/۹	۳۷	دشواری فهمیدن درس استادان		
۱۵/۹	۱۳۷	تنبلی	۱۶/۷	۸۸	دشواری فهم کتاب‌های دانشگاه		
۱۵/۲	۸۳	ناتوانی در تصمیم‌گیری	۱۶/۷	۸۸	اسحاق و ارزشیابی ناعادلانه		
۱۳/۸	۷۳	نداشتن اعتماد بنفس	۳۰/۳	۱۶۰	عدم هماهنگی محیط دانشگاه با نیازهای دانشجویان		
۳۳/۵	۱۳۳	به آسانی به گریه افتادن	۳۴/۷	۱۲۸	داشتن مشکل در کنفرانس دادن		
۱۵/۳	-	موسوم مجموع فراوانی درصدی	۱۱/۷	۶۲	ترس از شرکت در بحث‌های کلاس		
۸/۹	۳۷	مورد افتخار والدین بودن	۲۵/۸	۱۳۶	اضطراب اسحاق		
۷/۸	۳۱	جدایی نا طلاق والدین	۴/۳	۱۲	نداشتن اسناد کافی		
۱۶/۵	۸۷	فوت پدر یا مادر	۶/۸	۳۶	ضعف حافظه		
۱۵/۵	۸۷	دعوی اعضای خانواده	۷/۲	۳۸	عدم کمک استادان در حل مشکلات درسی		
۱۳/۹	۶۸	زندگی خانوادگی نشاد	۳۳/۵	۱۳۳	بی‌توجهی استادان به احساسات دانشجویان		
۲۱/۶	۱۱۴	دشواری مطرح کردن مشکلات با خانواده	۳۷/۳	۱۳۴	تعداد زیاد دانشجو در کلاس		
۱۹/۳	۱۰۲	تعارض با عقاید خانواده	۱۵/۵	۸۲	وجود مقررات بیش از اندازه دانشگاه		
۱۳/۶	۷۷	انتظار بیش از حد والدین	۱۱/۴	۶۰	نداشتن روش درست مطالعه		
۱۵۰	۷۹	بی‌توجهی و کم‌بختی خانواده	۱۵/۲	۸۰	عدم تمرکز هنگام مطالعه		
۳۳/۱	۱۳۳	خانواده نا او مانند بچه رفتار می‌کند	۱۳/۸	۷۳	ضعف در بعضی دروس		
۱۵/۵	-	موسوم مجموع فراوانی درصدی	۳۴/۸	۱۳۱	عدم صرف وقت کافی برای درس خواندن		
			۱۳/۴	۷۱	پایین بودن سطح نمره‌های درسی		
			۱۶/۴	-	موسوم فراوانی درصدی		

درصد فراوانی مشکلات	فراوانی	نوع مشکل	درصد فراوانی	فراوانی	نوع مشکل	حوزه یا طبقه مشکلات
۱۱/۶	۶۱	ارمست دادن اعتقادات منتهی گنشته	۱۷/۰	۹۰	عاشقی همراه با مخالفت خانواده	مشکلات ازدواج و رولپط با جنس مخالف
۹/۳	۴۹	تفاوت اعتقاد دینی با اعتقادات خانواده	۱۳/۸	۷۸	عاشقی کسی است که او دوستش ندارد	
۱۳/۶	۷۷	اعتقاد به تضاد میان علم و دین	۳۳/۷	۱۲۵	ترس از معاشرت با جنس مخالف	
۲۶/۹	۱۳۲	عدم صداقت	۲۰/۳	۱۰۷	نگرانی درباره همسر مناسب آینده	
۳/۰	۱۶	خرافی بودن والدین	۱۱/۷	۶۲	نگرانی در مورد تصمیم‌گیری برای ازدواج	
۷/۳	۳۹	تسلیم شدن در برابر هوی و هوس	۹/۵	۵۰	نیاز به داشتن اطلاعات جنسی	
۱۷/۸	۹۳	ناآشنایی از بی‌اعتقادی دینی دیگران	۱۶/۹	۸۹	اشتبال دهنی در مورد مسائل جنسی	
۳۳/۷	۱۸۳	آرزوی نزدیک شدن به خداوند	۵/۹	۳۱	نیاز به مشاوره برای ازدواج	
۱۶/۳	۸۶	سردرگمی در مورد بعضی از عقاید دینی خود	۱۵/۷	۸۳	نگرانی درباره ازدواج موفقیت‌آمیز	
۳۳/۱	۱۷۲	سردرگمی درباره بعضی مسائل اخلاقی متوسط فراوانی درصدی	۴/۰	۲۱	بهمه زدن نامردی	
۱۶/۵	-		۱۳/۹۵	-	موسوم فراوانی درصدی	

توجه به اجزای تشکیل دهنده هریک از حوزه‌ها یا گروه‌های مشکل نیز در بعضی موارد قابل توجه است. برای مثال، ۴۰/۹ درصد دانشجویان از نبودن امکانات تفریحی، ۲۸/۸ درصد از عدم شرکت در تفریح‌های گروهی، ۱۵/۹ درصد از ترس از وضعیت مالی آینده، ۱۷/۸ درصد از محدودیت زندگی اجتماعی، ۲۱/۴ درصد از رفتار نامناسب والدین با آنان، ۲۳/۱ درصد از سردرگمی درباره بعضی مسائل اخلاقی گزارش داده‌اند.

مقایسه مشکلات دختران و پسران در حوزه‌های مورد مطالعه

نتایج تجزیه و تحلیل جدول شماره ۲ نشان می‌دهد که از نظر مشکل سلامت جسمی بین دختران و پسران تفاوت معنادار وجود دارد ($P < 0/004$). از مقایسه میانگین مشکلات دو گروه ملاحظه می‌شود که مشکلات سلامت جسمی در دختران بیشتر از پسران است (۲/۲۴ در برابر ۱/۷۲).

به همین ترتیب از نظر مسائل اجتماعی و مسائل عاطفی - روانی نیز تفاوت دختران و پسران به ترتیب در سطح $P < 0/036$ و $P < 0/004$ معنادار است و در هر دو مورد مشکلات دختران بیشتر از پسران است. از نظر سایر مشکلات بین دو جنس تفاوت معنادار وجود ندارد.

بررسی رابطه مشکلات با پیشرفت تحصیلی دانشجویان

برای بررسی رابطه مشکلات با پیشرفت تحصیلی دانشجویان، پس از طبقه‌بندی دانشجویان از نظر معدل گزارش شده آنان در نیمسال قبلی، نمره‌های مربوط به

مشکلات آنان در هر یک از ۱۰ حوزه مورد مطالعه با استفاده از تحلیل واریانس یک‌راهه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. خلاصه این نتایج با ارائه اندازه F محاسبه شده و سطح معناداری (P) در جدول شماره ۳ نشان داده شده است. داده‌های جدول نشان می‌دهد که رابطه بین پیشرفت تحصیلی و مشکلات دانشجویان در حوزه‌های سلامت جسمی، تفریح و گذراندن اوقات فراغت، مشکلات عاطفی - روانی، مسائل دینی و اخلاقی، مسائل و مشکلات تحصیلی، و مسائل ازدواج و روابط با جنس مخالف رابطه معنادار وجود دارد.

جدول ۲- آزمون t برای مقایسه مشکلات دختران و پسران در حوزه‌های مختلف

نوع مشکل	جنس	میانگین	انحراف معیار	نی	درجه آزادی	سطح معناداری																																																																																						
مشکلات سلامت جسمانی	دختر	۱/۷۲	۱/۶۰	۲/۹۰۲	۵۲۵	۰/۰۰۴																																																																																						
	پسر	۲/۲۴	۲/۰۰				مسائل مالی و اقتصادی	دختر	۱/۸۵	۲/۲۵	-۰/۶۰۴	۵۲۶	۰/۵۴۶	پسر	۱/۹۸	۲/۲۸	مسائل تفریح و اوقات فراغت	دختر	۲/۸۰	۲/۴۲	۱/۴۲	۵۲۶	۰/۸۸۷	پسر	۲/۸۲	۲/۲۲	مشکلات اجتماعی	دختر	۱/۱۸	۱/۳۶	-۲/۰۹۸	۵۲۶	۰/۰۳۶	پسر	۱/۴۸	۴/۶۴	مشکلات عاطفی - روانی	دختر	۲/۳۲	۲/۰۳	-۲/۱۵۴	۵۲۶	۰/۰۰۴	پسر	۴/۱۶	۲/۲۲	مشکلات خانوادگی	دختر	۲/۳۷	۲/۶۷	-۰/۵۵۲	۵۲۶	۰/۵۸۱	پسر	۲/۵۰	۲/۵۶	مشکلات دینی و اخلاقی	دختر	۲/۳۲	۲/۷۲	۱/۴۲۲	۵۲۶	۰/۱۵۳	پسر	۲/۵۷	۲/۵۳	مشکلات تحصیلی	دختر	۴/۴۴	۲/۶۵	-۱/۰۲۵	۵۲۶	۰/۳۰۶	پسر	۴/۷۹	۳/۵۸	مشکلات شغلی	دختر	۲/۶۵	۲/۷۹	-۰/۱۸۲	۵۲۶	۰/۱۸۵۶	پسر	۲/۶۹	۲/۴۰	مسائل ازدواج و روابط با جنس مخالف	دختر	۲/۷۴	۲/۵۶	-۱/۰۷۴	۵۲۶
مسائل مالی و اقتصادی	دختر	۱/۸۵	۲/۲۵	-۰/۶۰۴	۵۲۶	۰/۵۴۶																																																																																						
	پسر	۱/۹۸	۲/۲۸				مسائل تفریح و اوقات فراغت	دختر	۲/۸۰	۲/۴۲	۱/۴۲	۵۲۶	۰/۸۸۷	پسر	۲/۸۲	۲/۲۲	مشکلات اجتماعی	دختر	۱/۱۸	۱/۳۶	-۲/۰۹۸	۵۲۶	۰/۰۳۶	پسر	۱/۴۸	۴/۶۴	مشکلات عاطفی - روانی	دختر	۲/۳۲	۲/۰۳	-۲/۱۵۴	۵۲۶	۰/۰۰۴	پسر	۴/۱۶	۲/۲۲	مشکلات خانوادگی	دختر	۲/۳۷	۲/۶۷	-۰/۵۵۲	۵۲۶	۰/۵۸۱	پسر	۲/۵۰	۲/۵۶	مشکلات دینی و اخلاقی	دختر	۲/۳۲	۲/۷۲	۱/۴۲۲	۵۲۶	۰/۱۵۳	پسر	۲/۵۷	۲/۵۳	مشکلات تحصیلی	دختر	۴/۴۴	۲/۶۵	-۱/۰۲۵	۵۲۶	۰/۳۰۶	پسر	۴/۷۹	۳/۵۸	مشکلات شغلی	دختر	۲/۶۵	۲/۷۹	-۰/۱۸۲	۵۲۶	۰/۱۸۵۶	پسر	۲/۶۹	۲/۴۰	مسائل ازدواج و روابط با جنس مخالف	دختر	۲/۷۴	۲/۵۶	-۱/۰۷۴	۵۲۶	۰/۲۸۳	پسر	۲/۰۰	۲/۶۹						
مسائل تفریح و اوقات فراغت	دختر	۲/۸۰	۲/۴۲	۱/۴۲	۵۲۶	۰/۸۸۷																																																																																						
	پسر	۲/۸۲	۲/۲۲				مشکلات اجتماعی	دختر	۱/۱۸	۱/۳۶	-۲/۰۹۸	۵۲۶	۰/۰۳۶	پسر	۱/۴۸	۴/۶۴	مشکلات عاطفی - روانی	دختر	۲/۳۲	۲/۰۳	-۲/۱۵۴	۵۲۶	۰/۰۰۴	پسر	۴/۱۶	۲/۲۲	مشکلات خانوادگی	دختر	۲/۳۷	۲/۶۷	-۰/۵۵۲	۵۲۶	۰/۵۸۱	پسر	۲/۵۰	۲/۵۶	مشکلات دینی و اخلاقی	دختر	۲/۳۲	۲/۷۲	۱/۴۲۲	۵۲۶	۰/۱۵۳	پسر	۲/۵۷	۲/۵۳	مشکلات تحصیلی	دختر	۴/۴۴	۲/۶۵	-۱/۰۲۵	۵۲۶	۰/۳۰۶	پسر	۴/۷۹	۳/۵۸	مشکلات شغلی	دختر	۲/۶۵	۲/۷۹	-۰/۱۸۲	۵۲۶	۰/۱۸۵۶	پسر	۲/۶۹	۲/۴۰	مسائل ازدواج و روابط با جنس مخالف	دختر	۲/۷۴	۲/۵۶	-۱/۰۷۴	۵۲۶	۰/۲۸۳	پسر	۲/۰۰	۲/۶۹																
مشکلات اجتماعی	دختر	۱/۱۸	۱/۳۶	-۲/۰۹۸	۵۲۶	۰/۰۳۶																																																																																						
	پسر	۱/۴۸	۴/۶۴				مشکلات عاطفی - روانی	دختر	۲/۳۲	۲/۰۳	-۲/۱۵۴	۵۲۶	۰/۰۰۴	پسر	۴/۱۶	۲/۲۲	مشکلات خانوادگی	دختر	۲/۳۷	۲/۶۷	-۰/۵۵۲	۵۲۶	۰/۵۸۱	پسر	۲/۵۰	۲/۵۶	مشکلات دینی و اخلاقی	دختر	۲/۳۲	۲/۷۲	۱/۴۲۲	۵۲۶	۰/۱۵۳	پسر	۲/۵۷	۲/۵۳	مشکلات تحصیلی	دختر	۴/۴۴	۲/۶۵	-۱/۰۲۵	۵۲۶	۰/۳۰۶	پسر	۴/۷۹	۳/۵۸	مشکلات شغلی	دختر	۲/۶۵	۲/۷۹	-۰/۱۸۲	۵۲۶	۰/۱۸۵۶	پسر	۲/۶۹	۲/۴۰	مسائل ازدواج و روابط با جنس مخالف	دختر	۲/۷۴	۲/۵۶	-۱/۰۷۴	۵۲۶	۰/۲۸۳	پسر	۲/۰۰	۲/۶۹																										
مشکلات عاطفی - روانی	دختر	۲/۳۲	۲/۰۳	-۲/۱۵۴	۵۲۶	۰/۰۰۴																																																																																						
	پسر	۴/۱۶	۲/۲۲				مشکلات خانوادگی	دختر	۲/۳۷	۲/۶۷	-۰/۵۵۲	۵۲۶	۰/۵۸۱	پسر	۲/۵۰	۲/۵۶	مشکلات دینی و اخلاقی	دختر	۲/۳۲	۲/۷۲	۱/۴۲۲	۵۲۶	۰/۱۵۳	پسر	۲/۵۷	۲/۵۳	مشکلات تحصیلی	دختر	۴/۴۴	۲/۶۵	-۱/۰۲۵	۵۲۶	۰/۳۰۶	پسر	۴/۷۹	۳/۵۸	مشکلات شغلی	دختر	۲/۶۵	۲/۷۹	-۰/۱۸۲	۵۲۶	۰/۱۸۵۶	پسر	۲/۶۹	۲/۴۰	مسائل ازدواج و روابط با جنس مخالف	دختر	۲/۷۴	۲/۵۶	-۱/۰۷۴	۵۲۶	۰/۲۸۳	پسر	۲/۰۰	۲/۶۹																																				
مشکلات خانوادگی	دختر	۲/۳۷	۲/۶۷	-۰/۵۵۲	۵۲۶	۰/۵۸۱																																																																																						
	پسر	۲/۵۰	۲/۵۶				مشکلات دینی و اخلاقی	دختر	۲/۳۲	۲/۷۲	۱/۴۲۲	۵۲۶	۰/۱۵۳	پسر	۲/۵۷	۲/۵۳	مشکلات تحصیلی	دختر	۴/۴۴	۲/۶۵	-۱/۰۲۵	۵۲۶	۰/۳۰۶	پسر	۴/۷۹	۳/۵۸	مشکلات شغلی	دختر	۲/۶۵	۲/۷۹	-۰/۱۸۲	۵۲۶	۰/۱۸۵۶	پسر	۲/۶۹	۲/۴۰	مسائل ازدواج و روابط با جنس مخالف	دختر	۲/۷۴	۲/۵۶	-۱/۰۷۴	۵۲۶	۰/۲۸۳	پسر	۲/۰۰	۲/۶۹																																														
مشکلات دینی و اخلاقی	دختر	۲/۳۲	۲/۷۲	۱/۴۲۲	۵۲۶	۰/۱۵۳																																																																																						
	پسر	۲/۵۷	۲/۵۳				مشکلات تحصیلی	دختر	۴/۴۴	۲/۶۵	-۱/۰۲۵	۵۲۶	۰/۳۰۶	پسر	۴/۷۹	۳/۵۸	مشکلات شغلی	دختر	۲/۶۵	۲/۷۹	-۰/۱۸۲	۵۲۶	۰/۱۸۵۶	پسر	۲/۶۹	۲/۴۰	مسائل ازدواج و روابط با جنس مخالف	دختر	۲/۷۴	۲/۵۶	-۱/۰۷۴	۵۲۶	۰/۲۸۳	پسر	۲/۰۰	۲/۶۹																																																								
مشکلات تحصیلی	دختر	۴/۴۴	۲/۶۵	-۱/۰۲۵	۵۲۶	۰/۳۰۶																																																																																						
	پسر	۴/۷۹	۳/۵۸				مشکلات شغلی	دختر	۲/۶۵	۲/۷۹	-۰/۱۸۲	۵۲۶	۰/۱۸۵۶	پسر	۲/۶۹	۲/۴۰	مسائل ازدواج و روابط با جنس مخالف	دختر	۲/۷۴	۲/۵۶	-۱/۰۷۴	۵۲۶	۰/۲۸۳	پسر	۲/۰۰	۲/۶۹																																																																		
مشکلات شغلی	دختر	۲/۶۵	۲/۷۹	-۰/۱۸۲	۵۲۶	۰/۱۸۵۶																																																																																						
	پسر	۲/۶۹	۲/۴۰				مسائل ازدواج و روابط با جنس مخالف	دختر	۲/۷۴	۲/۵۶	-۱/۰۷۴	۵۲۶	۰/۲۸۳	پسر	۲/۰۰	۲/۶۹																																																																												
مسائل ازدواج و روابط با جنس مخالف	دختر	۲/۷۴	۲/۵۶	-۱/۰۷۴	۵۲۶	۰/۲۸۳																																																																																						
پسر	۲/۰۰	۲/۶۹																																																																																										

آزمون تعقیبی نشان داده است که افراد دارای مشکلات زیاد در سلامت جسمی از پیشرفت تحصیلی پایین‌تری برخوردارند. همین رابطه در مورد پیشرفت تحصیلی با مسائل تفریح و اوقات فراغت، مسائل عاطفی - روانی، مسائل دینی - اخلاقی، مسائل تحصیلی و مسائل ازدواج نیز وجود دارد. به عبارت دیگر، همه این مشکلات با کاهش پیشرفت تحصیلی همراهند. بین پیشرفت تحصیلی با سایر مشکلات رابطه معنادار مشاهده نشد.

جدول ۴- تحلیل واریانس برای آزمون رابطه پیشرفت تحصیلی با نوع مشکلات

نوع مشکلات	F	سطح معناداری
مشکل سلامت جسمی	۲/۹۵۹	۰/۰۳۲
مشکلات اقتصادی	۰/۹۶۷	۰/۴۰۸
مشکلات تفریح و گذراندن اوقات فراغت	۴/۴۷۲	۰/۰۰۴
مشکلات اجتماعی	۱/۲۷۵	۰/۲۸۲
مشکلات عاطفی-روانی	۶/۴۱۳	۰/۰۰۰
مسائل خانوادگی	۰/۳۲۴	۰/۸۰۸
مسائل دینی و اخلاقی	۵/۸۰۲	۰/۰۰۱
مسائل و مشکلات تحصیلی	۶/۳۱۱	۰/۰۰۰
مسائل شغلی	۱/۱۴۸	۰/۳۲۹
مسائل ازدواج و رابطه با جنس مخالف	۵/۹۸۴	۰/۰۰۱

بحث و نتیجه‌گیری

در این پیمایش، مشکلات دانشجویان در ۱۰ طبقه مورد مطالعه قرار گرفت. سطح این مشکلات از بالا به پایین به شرح زیر است:

مشکلات مربوط به تفریح و گذراندن اوقات فراغت	۱۹/۱ درصد
مشکلات دینی و اخلاقی	۱۶/۵ درصد
مشکلات تحصیلی	۱۶/۴ درصد
مشکلات مربوط به کار و اشتغال	۱۵/۹ درصد
مشکلات خانوادگی	۱۵/۵ درصد
مشکلات عاطفی-روانی	۱۵/۲ درصد
مشکلات ازدواج و رابطه با جنس مخالف	۱۳/۹۵ درصد
مشکل سلامت جسمانی	۱۱/۶ درصد
مشکل مالی و اقتصادی	۱۰/۸ درصد
مشکل روابط اجتماعی	۱۰/۸ درصد

بالاترین سطح مشکلات دانشجویان در هر یک از ۱۰ حوزه مذکور عبارتند از: نبودن امکانات تفریحی در دانشگاه و عدم شرکت در تفریح‌های گروهی، آرزوی نزدیک شدن به خدا، عدم صداقت، سردرگمی در مورد بعضی از مسائل اخلاقی، عدم هماهنگی برنامه و محیط دانشگاه با نیازهای دانشجویان، اضطراب امتحان، ترس از

بیکاری بعد از پایان دوره دانشگاه، نگرانی دربارهٔ اثربخشی تحصیلات دانشگاهی در شغل آینده، عدم پذیرش دانشجو در خانواده به عنوان یک فرد بالغ، دشواری مطرح کردن مشکلات با خانواده، تعارض دانشجو با عقاید خانواده، تنبلی و به آسانی به گریه افتادن، ترس از معاشرت با جنس مخالف، نگرانی دربارهٔ همسر مناسب آینده، ورزش نکردن، احساس خستگی، نگرانی از وضع مالی خانواده، ترس از آینده از نظر مالی و اقتصادی، ناتوانی در برابر وجود و محدودیت زندگی اجتماعی.

درصد بالای این مشکلات و بسیاری مشکلات دیگر که در سطحی پایین تر گزارش شده‌اند، تکان‌دهنده و نگران‌کننده و برای سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان امور دانشگاهی هشداردهنده است.

در بیشتر مسائلی که در این مطالعه بررسی شده بین دختران و پسران تفاوت معنادار وجود نداشته است. اما دختران در حوزه سلامت جسمانی، روابط اجتماعی، و مسائل عاطفی-روانی در مقایسه با دانشجویان پسر مشکلات بیشتری دارند. این یافته‌ها با نتایج پژوهش‌های دیگر مبنی بر اینکه در جامعه ما مشکلات دختران و زنان بیشتر از پسران و مردان است (شاهمرادی و جمالی فر، ۱۳۷۹) هماهنگی دارد. این یافته همچنین با نتایج حاصل از پژوهش شهیم و باغبان (۱۳۷۳) دایر بر اینکه دختران بیش از پسران در روابط اجتماعی با مشکل مواجهند هماهنگ است.

یافته‌های این پژوهش همچنین حاکی از آن است که مشکلات مربوط به سلامت جسمانی، مسائل دینی و اخلاقی، مشکلات گذراندن اوقات فراغت، مسائل ازدواج و روابط با جنس مخالف و مشکلات عاطفی-روانی بر پیشرفت تحصیلی و دانشجویان تأثیر منفی برجای می‌گذارد. این یافته‌ها نیز با نتایج حاصل از پژوهش مولوی و میرحکاک (۱۳۸۲) که نشان داده‌اند بین مشکلات دانشجویان، و عملکرد تحصیلی آنان همبستگی منفی، بین مشکلات دانشجویان و میزان واکنش‌های استرس همبستگی مثبت و نیز بین سلامت عمومی و میزان واکنش‌های استرس همبستگی منفی معنادار وجود دارد هماهنگ است. وجود رابطه بین مشکلات خانوادگی و مشکلات تحصیلی و نیز اینکه درصد قابل توجهی از دانشجویان مشکلات خانوادگی را گزارش کرده‌اند، با نظر شرتزر و استون (۱۳۷۹)، ترجمه شریعتمداری) دایر بر ناهمسانی ارزش‌های والدین و فرزندان، و جدایی معنوی بین آنان هماهنگ است.

مشکلاتی که دانشجویان مورد مطالعه این تحقیق گزارش کرده‌اند، نه تنها بر عملکرد تحصیلی و سازگاری اجتماعی دانشجویان، بلکه همچنین بر سلامت روانی آنان نیز ممکن است تأثیر منفی بگذارد. چنان‌که کیم^(۱) (۲۰۰۲) نشان داده است، باورهای خودکارآمدی ضعیف، نگرش منفی، انتظارات و ادراک‌های نادرست فرد از کارآمدی خود، با سطح بالای اضطراب و افسردگی رابطه دارد و به اجتناب دفاعی از موقعیت‌های تهدیدکننده منجر می‌شود که ممکن است با مشکلات پیاپی و احساس بی‌ارزشی و افسردگی همراه باشد (اعرابیان، خدایپناهی و همکاران، ۱۳۸۳).

در ارتباط با مشکلات گزارش شده توسط دانشجویان مورد مطالعه در مورد گذراندن اوقات فراغت و امکانات ورزشی و تفریحی نیز می‌توان احتمال برخی مشکلات روانی - رفتاری را پیش‌بینی کرد. چنان‌که برخی پژوهش‌های انجام شده نشان داده است که آرامش خاطر، استفاده خوشایند از اوقات فراغت و عضویت در گروه‌های ورزشی تفریحی بر شادمانی افراد تأثیر مثبت داشته و سطح سلامت را افزایش می‌دهد. هم‌چنین بارآوری و رضایتمندی شغلی و تحصیلی با شادکامی رابطه مثبت دارد. از سوی دیگر برخی شواهد تجربی نشان داده است که شادکامی از طریق تأثیرگذاری بر سامانه ایمنی، بر سلامت افراد تأثیر مثبت دارد (کار^(۲)، ۲۰۰۴).

پژوهش سلیگمن در مورد دانشجویان نشان داده است که برخوردار بودن از زندگی اجتماعی غنی و رضایتمند و معاشرت با دوستان نزدیک از جمله عوامل مؤثر بر شادکامی است (سلیگمن^(۳)، ۲۰۰۲). متأسفانه براساس یافته‌های این پژوهش، دانشجویان مورد مطالعه از نظر روابط اجتماعی و خانوادگی و گذراندن اوقات فراغت از شرایط و امکانات محیطی و اجتماعی لازم، خواه در خانواده و یا در دانشگاه، برخوردار نیستند.

یکی از مسائل مطرح شده در مورد دانشجویان مورد مطالعه، سردرگمی در مورد مسائل دینی و اخلاقی است. درحالی‌که پژوهش‌های انجام شده توسط میرز^(۴) نشان داده است که اعتقاد و علائق دینی بر شادمانی تأثیر دارد (سلیگمن، ۲۰۰۲). دلایل روانشناختی این امر را می‌توان چنین تبیین کرد که عقاید دینی سبب می‌شود که شخص به زندگی معنا ببخشد و به آینده امیدوار باشد و در نتیجه با فشارهای گریزناپذیر زندگی به خوبی کنار بیاید.

1. Kim

2. Carr

3. Sligman

4. Myers

باتوجه به نتایج این تحقیق و پژوهشهای مرتبط می‌توان به این نتیجه رسید که در مجموع دانشجویان مورد مطالعه این پژوهش با برخی مسائل و مشکلات عمده مواجه‌اند که ممکن است عملکرد تحصیلی، سلامت روانی و دیگر جنبه‌های مهم زندگی آنان را تحت‌تأثیر قرار دهد. لذا جا دارد که سیاستگذاران در جهت رفع این‌گونه نارسایی‌ها اقدامات اساسی به‌عمل آورند.

پیشنهادها

باتوجه به یافته‌های پژوهش پیشنهادهایی در جهت کمک به حل مشکلات دانشجویان به شرح زیر ارائه می‌شود:

- ۱- ایجاد امکانات و شرایط مناسب برای فعالیت‌های ورزشی، تفریحات سالم و گذراندن اوقات فراغت برای دانشجویان.
- ۲- توسعه امکانات خدمات مشاوره‌ای برای دانشجویان، به‌گونه‌ای که هر دانشجو به آسانی بتواند از خدمات مشاوره‌ای و روانی بهره‌مند شود.
- ۳- با برنامه‌ریزی برای تشکیل اردوها، مسافرت‌های دسته‌جمعی، گردش‌های علمی و دیگر فعالیت‌های اجتماعی، امکانات لازم برای رشد و پرورش مهارت‌های اجتماعی دانشجویان فراهم شود.
- ۴- از طریق ارجاع مشاغل پاره‌وقت در امور دانشگاه به دانشجویان و با برقراری ارتباط با سازمان‌هایی که ایجاد اشتغال می‌کنند شرایطی برای اشتغال دانشجویان جویای کار فراهم شود.
- ۵- از آنجا که براساس یافته‌های این تحقیق یکی از دغدغه‌های دانشجویان به میزان ارتباط واحدهای درسی با مشاغل احتمالی آینده معطوف است و بین بعضی از واحدهای درسی و نیازهای واقعی خود رابطه‌ای نمی‌بینند، لذا پیشنهاد می‌شود اولاً واحدهای درسی تا جایی که امکان دارد با مشاغل موجود در جامعه و نیازهای دانشجویان هماهنگ شود. ثانیاً از گنجانیدن واحدهای درسی نامرتبط با رشته‌های تحصیلی خودداری به‌عمل آید.

منابع

- احدی، ح. و محسنی، ن. (۱۳۷۰). روانشناسی رشد، مفاهیم بنیادی در روانشناسی نوجوانی و جوانی. تهران: انتشارات بنیاد.

- اعرابیان، ا؛ خداپناهی، م. ک؛ حیدری، م. و صالح صدق پور، ب. (۱۳۸۳). بررسی رابطه باورهای خودکارآمدی بر سلامت روانی و موفقیت تحصیلی دانشجویان. فصلنامه انجمن ایرانی روانشناسی، سال هشتم، شماره ۴، زمستان ۱۳۸۳.
- اکبری، ا. (۱۳۸۱). مشکلات نوجوانی و جوانی. تهران: نشر ساوالان.
- امینی، م. (۱۳۸۱). رابطه رفتار بهنجار اجتماعی نوجوانان ۱۵-۱۸ ساله تهران با وضعیت اخلاقی خانواده آنان. شورای پژوهشهای علمی کشور (کمیسیون علوم تربیتی و اجتماعی). برنامه ملی تحقیقات.
- جمالی فر، م. ع. و شاهمرادی، ن. (۱۳۷۹). بررسی فراوانی و تنوع مشکلات رفتاری و روانشناختی دانش آموزان دوره متوسطه شهرستان‌های تهران. شورای تحقیقات اداره کل آموزش و پرورش شهرستان‌های استان تهران.
- دفتر تربیت معلم. (۱۳۷۲). بررسی مشکلات دانشجویان - معلمان مراکز تربیت معلم. مجموعه مقاله‌های دومین سمینار ارایه یافته‌های پژوهشی در حوزه علوم تربیتی.
- شامبیانی، ه. (۱۳۸۰). بزهکاری اطفال، نوجوانان. تهران: انتشارات ژوبین، چاپ دهم.
- شترتزر، ب. و استون، ش. (۱۳۷۹). اصول راهنمایی و مشاوره. ترجمه شریعتمداری، ع. تهران: انتشارات دریاچه.
- شمسیان، ف. (۱۳۶۸). بررسی مسائل و مشکلات رفاهی و عاطفی دانشجویان شهرستانی مقیم خوابگاه‌های سه دانشگاه تهران، علامه طباطبایی و شهید بهشتی. دانشکده علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی.
- شهبم، س. و باغبان، ا. (۱۳۷۷). تهیه چک‌لیست مشکلات نوجوانان دبیرستانی. (گزارش طرح پژوهشی چاش‌نشده)، معاونت پژوهشی دانشگاه شیراز.
- صافی، ا. (۱۳۷۸). راهنمایی و مشاوره در دوره متوسطه ایران و نقش مشاوران در این دوره، فصلنامه تعلیم و تربیت، سال پانزدهم، شماره ۴، زمستان ۱۳۷۸، شماره مسلسل ۶۰، وزارت آموزش و پرورش.
- فرقانی، ش. (۱۳۷۴). بررسی مشکلات جسمانی، تحصیلی، روانی، رفتاری، اخلاقی و خانوادگی کودکان و نوجوانان. دفتر مشاوره و تحقیق، وزارت آموزش و پرورش.
- مولوی، ح. و میرحکاک، ط. (۱۳۸۲). رابطه بین سلامت عمومی، مشکلات، میزان استرس و عملکرد تحصیلی در دانشجویان کارشناسی دانشگاه اصفهان. فصلنامه دانش و پژوهش در روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان (اصفهان)، سال پنجم، شماره ۱۷.

نوابی نژاد، ش. (۱۳۷۴). نوجوانان، ویژگی‌ها، مشکلات و انتظارات از بزرگسالان، پژوهش تربیتی، ۱۹۲، ۲۲-۳۹.

نیکخو، م.ر. (۱۳۷۸). میزان شیوع فشارهای روانی و شکوه‌های بدنی ناشی از آن در دانش‌آموزان دبیرستانی مدارس غرب استان مازندران و رابطه آن با عوامل آموزشی و تربیتی درون مدرسه. فصلنامه تعلیم و تربیت، سال پانزدهم، شماره ۴، زمستان ۱۳۷۸، شماره مسلسل ۶۰، وزارت آموزش و پرورش.

Carr, A. (2004). *Positive psychology*, London: Routledge.

Carver, C.S. & Scheier, M.F. (1992). *Perspectives on personality*, Second edition, Allyn and Bacon.

Deaux, K. & Wrightsman, L.S. (1998). *Social psychology*, Brooks/Cole Publishing Company, Pacific Grove, California.

Lefrancois, G. (1990). *The lifespan*, Third Edition, Wadsworth Publishing Company.

Sears, D.O.; Peplau, L.A. & Taylor, Sh.E. (1991). *Social psychology*. 7th Edition, Prentice Hall.

Sligman, M. (2002). *Authentic happiness: Using the new positive psychology to realise your potential for lasting fulfillment*. New York: Free Press.